

สิบแปดมงกุฏ

เสาวณิต วิจารณ์

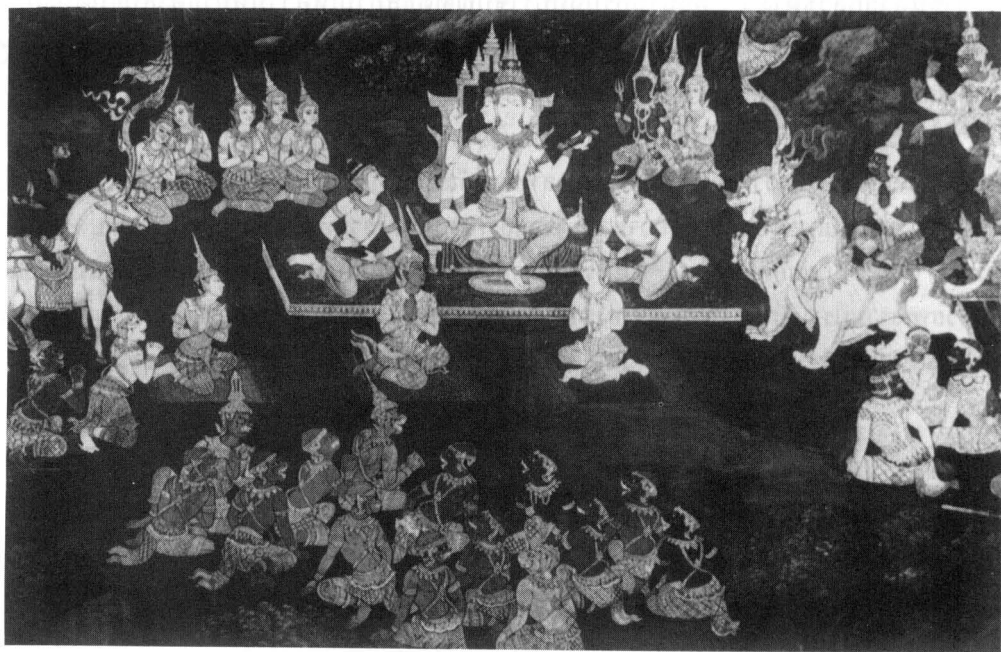
ทุกวันนี้เมื่อกล่าวถึง “สิบแปดมงกุฏ” หลายคนคงนึกไปถึงเหล่ามิชชันนารีซึ่งหลอกลวงประชาชนด้วยกลวิธีต่าง ๆ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายคำสิบแปดมงกุฏไว้ว่า “ยอดนักเลง ผู้ที่มีเล่ห์เหลี่ยมมาก”¹ อันที่จริงสิบแปดมงกุฏเป็นตัวละครในวรรณคดีที่มีกำเนิดสูงและคุณสมบัติเป็นเลิศซึ่งตรงกันข้ามกับความหมายที่ใช้ในปัจจุบัน

สิบแปดมงกุฏคือวานรชั้นเสนา 18 คนในเรื่อง **รามเกียรติ์** วานรเหล่านี้มีเครื่องสวมหัวเรียกว่า มงกุฏ มีข้อสันนิษฐานว่ามงกุฏนั้นคือพวงมาลาดอกไม้สดที่สวมหัวมาแต่เดิม ภายหลังเปลี่ยนดอกไม้สดเป็นทองประดับเพชรพลอยเพื่อความสวยงามและคงทนไม่เหี่ยวแห้ง² ดังนั้นวานรสิบแปดมงกุฏจึงสวมมาลาทอง ไม่ใช่ยอดแหลมสูง วานรชั้นเสนาทั้ง 18 คนนี้เป็นเทวดาแบ่งภาคมาเกิดในมนุษย์โลกเพื่อช่วยพระรามปราบยักษ์ บทละครเรื่อง **รามเกียรติ์** พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชกล่าวถึงเหตุการณ์ตอนเทวดาทั้งหลายขอตามเสด็จพระนารายณ์อวตารว่า

เมื่อนั้น	ฝูงเทพเทวาน้อยใหญ่
ต่างทูลอาสาพระภูไฉน	จะขอไปเป็นพลพระอวตาร
มล้างเหล่าอสูรพาลา	ที่หยาบช้าเบียนโลกทุกสถาน
พระราหูฤทธิไกรชัยชาญ	เป็นทหารซื้อนิลป้านัน
พระพิณายนันเป็นนิลเอก	พระพิณแก่นันเป็นนิลขัน
พระเกตุเป็นเสนีกุมิตัน	พระอังคารเป็นวิสันดราวี
พระหิมพานต์จะเป็นโกมุท	พระสมุทรนิลราชกระบี่ศรี
พระเพลิงเป็นนิลนมนนตรี	พระเสาร์เป็นนิลพานร
พระศุภกรเป็นนิลปาสัน	พระหัสสนันมาลุนทเกสร
พระพุทเป็นสุรเสนฤทธิรอน	พระจันทร์เป็นสัตพลี
วิรุพหกวีรบุปผ์สองตระกูล	เป็นเกยุรมาชูรกระบี่ศรี
เทวัญวานรนอกนี้	บาณชีเจ็ดสิบเจ็ดสมุद्रา ³

กลอนบทละครตอนนี้กล่าวถึงวานรสิบแปดมงกุฎไว้ 14 คน มีนิลนันทน์ ซึ่งเป็นพระยาวานร
แทรกเข้ามา 1 คน พงศิโนเรื่องรามเกียรติ์ รวบรวมชื่อสิบแปดมงกุฎไว้ครบพร้อมบอกสีกายด้วยดังนี้

...พระราหูเป็นนิลป้านันศรีสำคัญ 1 พระพิณายเป็นนิลเอกศรีทองแดง 1 พระพิเนตรเป็น
นิลขันศรีหงดิง 1 พระเกดเป็นกุมมิดันศรีทอง 1 พระอังคารเป็นวิสันตราวีศรีลิ้นจี่ 1 พระ
หิมพานต์เป็นโคมุตศรีบัวโรย 1 พระสมุทเป็นนิลราชศรีน้ำไหล 1 พระเสาร์เป็นวิมลพานร
ศรีดำ 1 พระศุภกรเป็นนิลปาสันศรีเลื่อมเหลือง 1 พระพฤษภคบดีเป็นมาลุนทเกสรศรีเมฆ 1
พระพุดเป็นสุรเสนศรีแดงเสน 1 พระจันทร์เป็นสัตพลีศรีขาว 1 วิรุพหกเป็นเกยรศรีม่วงแก่
1 วิรุพปักขมายูรศรีม่วงอ่อน 1 พระไพศกเป็นเกสรทมาลาศรีเหลืองอ่อน 1 พระมหาไชย
เป็นสุรการศรีเหลือง 1 พระพิรุณเป็นไวยบุตรศรีเมฆ 1* อิศาลเทวบุตรเป็นไชยามะพวาน
ศรีเทา 1⁴

จิตรกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ตอนท้าวมาลีวราชว่าความ เห็นสิบแปดมงกุฎอยู่
ตอนล่างของภาพ (วานรยอคไล่นมกล้วยมาลาทองสม)

เทวดาที่แบ่งภาคมาเป็นสิบแปดมงกุฎนั้นมีทั้งโอรัมสมเสลักษเทวราช (เทวดาผู้เป็นใหญ่) เทวดา
นพเคราะห์ (เทวดาที่โคจรในราศี) โลกบาล (เทวดาผู้ดูแลทิศต่างๆ) และเทวดาประจำธรรมชาติ สี
กายของสิบแปดมงกุฎซึ่งไม่ซ้ำกันเป็นตามสีกายเดิมของเทวดาที่แบ่งภาคมา สีที่กำหนดเป็นสีของช่วง
โบราณซึ่งผู้ไม่ได้เป็นช่วงแบบขนบนิยมจะไม่คุ้นเคย ศาสตราจารย์นิโกลาสได้เทียบเป็นภาษาอังกฤษไว้
ตัวอย่างเช่น

* พงศิโนเรื่องรามเกียรติ์ บางฉบับเป็นสีเมฆสนธยาหรือเมฆครีမ်ฝน คือสีเมฆแก่เพื่อให้ต่างกับมาลุนทเกสรสีเมฆ

ส้มฤทธิ์	คือ สีทองผสม (dark brown, sepia)
หงด้น	คือ สีดินแดง (แดงคล้ำ) ปนฝุ่น* (dark red)
แดงเสน	คือ สีแดงปนเหลือง (light red)
ลิ้นจี	คือ สีชาดผสมเสนโดยให้ชาดมากกว่า (crimson lake)
บัวโรย	คือ สีชาดผสมฝุ่นให้จางๆ (faded rose)
น้ำไหล	คือ สีฟ้าอ่อนเจือเขียว (sea-green)
ม่วงแก่	คือ สีครามปนดินแดง (dark purple)
ม่วงอ่อน	คือ สีครามปนดินแดงปนฝุ่น (light purple)

สิบแปดมงกุฎถือกำเนิดในเมืองซิดจินและชมพู, **สมณานิธานรามเกียรติ์** ของนาเคประทีป กล่าวว่าเป็นชาวซิดจินได้แก่ เกยร โกมท ไชยามพวาน มาลุนทเกสร วมล ไวยบุตร สัตพลี สุรกานต์ และสุรเสน ผู้เป็นชาวชมพูได้แก่ นิลขัน นิลปานัน นิลปาสัน นิลราช นิลเอก และวิสันตราวี ไม่ปรากฏว่าเป็นชาวเมืองใดมี 3 คนคือ กุมิดัน เกสรทมาลาและมายูร⁵ แต่วามรพงศ์ของพระเทวากินิมิต (ฉาย เทียมศิลป์ไชย) ว่ากุมิดัน เป็นชาวเมืองชมพู ส่วนเกสรทมาลาและมายูร เป็นชาวเมืองซิดจิน⁶

ด้วยเหตุที่กำเนิดจากเทวดา สิบแปดมงกุฎจึงมีฤทธิ์มากและสำแดงฤทธิ์ได้ต่างๆ กัน เป็นต้นว่า

นิลเอกชำแรกพื้น	แผ่นไฟท
ผุดพะสุเมรุไศล	หลักหล้า
นิลขันฤทธิ์ชาญไชย	ปลุกเวท
กายกระหลักสืหน้า	เชิดพื้นภูวดล
พิมลพานเรศร้าย	ฤทธิ์ธา
บันสเอาจัณฉิมมา**	มอดม้วย
เกษรทมาลา	ภฤเดช
ฉวยฉีกหัดดินด้วย	เดชกลักกลางสมร...
กุมมิดันขันเข่นเค้น	สอสีห์
สีหบทานฤทธิ์	พ่ายร้อง
วิสันตระราวี	แผลงเดช
รัศรวคชสีห์จ้อง	จับคั่นคอกขยำ ⁷

พลวานรของพระรามซึ่งเป็นเทวดาแบ่งภาคลงมานั้นเป็นชาวซิดจิน 50 สมุทร ชาวชมพู 27 สมุทร รวมทั้งสิ้น 77 สมุทร คำว่า **สมุทร** เป็นจำนวนนับคือ 1 และมีเลข 0 ตามหลัง 14 ตัว⁸ พลวานรเหล่านี้ได้พรพระอิศวรว่าแม้ต้องอาวุธตายแล้ว พระพายพัดมาก็กลับฟื้น แต่สิบแปดมงกุฎเป็นวานรพิเศษเหนือกว่าวานรธรรมดา ดังตอนสหัสเดชะผู้ครองเมืองปางตาลยกทัพมาช่วยทศกัณฐ์ พล

* ฝุ่นคือสีขาว

** ทัณฉิมมาเป็นสัตว์หิมพานต์ รูปเป็นนกถือกระบอง

พิเศษเหนือกว่าวรรณกรรมดา ดังตอนสหัสเดชะผู้ครองเมืองปางดาลยกทัพมาช่วยทศกัณฐ์ พลวานรใน
กองทัพพระรามเห็นสหัสเดชะมีพันเศียรและมือถึงสองพันก็ตกใจกลัววิ่งหนีกันอลหม่าน

เหลือแต่สุกรีพหนุมาน   องค์ชมพูปานทหารใหญ่
ทั้งสิบแปดมงกุฎฉกไกร   พิกหกผู้ไวปัญญา^๑

ทั้งนี้เพราะสหัสเดชะได้พรจากพระพรหมว่าเมื่อจะรบกับผู้ใดให้ไพร่พลในกองทัพนั้นแตก
กระจายไปเองเพียงได้เห็นรูปร่างของพระยารากษสตนนี้ เห็นได้ว่าสิบแปดมงกุฎมีพลังอำนาจมากกว่า
พลวานรทั่วไปแม้ว่าจะมาจากเทวดาเหมือนกัน

สิบแปดมงกุฎมีความเก่งกล้าสามารถรอบด้าน ว่องไวและมีไหวพริบ เป็นกำลังรบที่สำคัญของ
พระรามและภายหลังยังได้ช่วยพระพรตพระสัตรุดทำศึกกับเมืองจักรวรรดิด้วย คำ “สิบแปดมงกุฎ” ที่
ใช้ในปัจจุบันจึงมีความหมายคลาดเคลื่อนแม้จะคงความหมายว่าเก่งและฉลาดไวแต่ใช้ในทางที่ไม่ดีเท่านั้น

เชิงอรรถ

- ¹ ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2525).
หน้า 810.
- ² เสฐียรโกเศศ(พระยาอนุมานราชธน). “เครื่องประดับหัวสวมหัว.” **วารสารศิลปากร** 1 (มกราคม 2491)หน้า 29.
- ³ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช. **รามเกียรติ์ เล่ม 1** (พระนคร : ศิลปาบรรณาการ. 2510)
หน้า 312-3.
- ⁴ ประพันธ์ สุนทรชาติ (ผู้รวบรวม). “พงศาวดารเรื่องรามเกียรติ์ ฉบับสมุดไทย.” ใน **หัวโขน พงศาวดารเรื่อง
รามเกียรติ์** (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2534), หน้า 58-59.
- ⁵ นาคะประทีป (พระสารประเสริฐ). **สมณภิธานรามเกียรติ์** (นครหลวงฯ : คลังวิทยา, 2515), หน้า 154-5.
- ⁶ ประพันธ์ สุนทรชาติ (ผู้รวบรวม). **นารายณ์สิบปางและพงศาวดารเรื่องรามเกียรติ์** (พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์,
2511) หน้า 208-7.
- ⁷ **โคลงเรื่องรามเกียรติ์ เล่ม 1** (พระนคร : แพร่พิทยา, 2508). หน้า 251-2.
- ⁸ Monier Monier-Williams, **Sanskrit-English Dictionary** (New Delhi : Munshiram Manoharlal,
1981), p.1166.
- ⁹ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช. **รามเกียรติ์ เล่ม 2** หน้า 67.

บรรณานุกรม

โคลงเรื่องรามเกียรติ์. เล่ม 1. 2508. พระนคร : แพร่พิทยา.

น. ณ ปากน้ำ. 2510. **ความงามในศิลปะไทย**. พระนคร : โอเดียนสโตร์.

นริศรานุวัดติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาและอนุমানราชชน, พระยา. 2506 **บันทึกเรื่องความรู้ต่างๆ**. เล่ม 3. พระนคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

นาคะประทีป (พระสารประเสริฐ). 2515. **สมณานุชานรามเกียรติ์**. นครหลวงฯ : คุ้งวิทยา.

ประพันธ์สุคนธชาติ(ผู้รวบรวม). 2511. **นารายณ์สิบปางและพงศาวดารในรามเกียรติ์**. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์.

_____. 2534. **หัวโขน พงศาวดารในรามเกียรติ์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์ พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด.

พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, พระบาทสมเด็จพระ. 2510. **รามเกียรติ์**. เล่ม 1-2. พระนคร : ศิลปาบรรณาการ.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2525. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.

เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุমানราชชน). 2491. “เครื่องประดับสวมหัว.” **วารสารศิลปากร** 1 (มกราคม).

Monier-Williams, Monier. 1981. **Sanskrit-English Dictionary**. New Delhi : Munshiram Manoharlal.